

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (0 5) 209 6170 / (0 5) 209 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

Analitinė apžvalga
25/35

2025-03-19

**Numatomasis valdymas ir ateities įžvalgos
Europos Komisijos 2024–2029 m. kadencijoje**

Ateities įžvalgų ir numatomojo valdymo portfelis Europos Komisijos (EK) 2024–2029 m. kadencijoje, palyginti su 2019 – 2024 m. kadencija, tapo labiau išskaidytas. Ateities įžvalgų svarbą ir poreikį šiuo metu galima pastebėti ne vienoje srityje, kai praėjusioje kadencijoje už tai buvo atsakingas vienas eurokomisaras Marošas Šefčovičius.

Dabartinėje EK kadencijoje tiesiogiai už ateities įžvalgas yra atsakingas eurokomisaras, besirūpinantis sąžiningumo tarp skirtingų kartų užtikrinimu Europos Sąjungoje (ES), tačiau su ateities dimensija glaudžiai siejasi kiti portfeliai, susiję su atsparumu, pasirengimu ateities krizėms, mokslu ir tyrimais. Mąstymo apie ateitį dimensija gali būti pastebima ir kituose portfeliuose, pavyzdžiui, gynybos ir kosmoso komisaro Andriaus Kubiliaus, kuris yra atsakingas už Baltosios knygos dėl Europos gynybos ateities parengimą.

Taip pat svarbu pastebėti, kad dabartinėje EK yra užtikrinamas buvusių numatomojo valdymo darbų ir projektų tęstinumas, o taip pat vykdomi ir nauji projektai, susiję su ateities įžvalgų taikymu.

*ES politinėje darbotvarkėje dominuojančios temos – saugumas, atsparumas, pasirengimas krizėms – yra ir Lietuvai itin aktualūs klausimai. Bendrija ir Lietuva pastaruoju laikotarpiu gyvena daugialypės krizės sąlygomis. Tarp pastaruosius kelis metus buvusių ar besitęsiančių krizių galima išskirti karą Ukrainoje, migrantų krizę, COVID-19 pandemiją, energetikos kainų šuolius, Kinijos paskelbtus prekybos apribojimus, o paskutinis ir itin didelę svarbą turintis įvykis – JAV strateginių prioritetų ir vertybių kaita. Dėl šių priežasčių ateities įžvalgų ir numatomojo valdymo vaidmuo ES ne tik nemažėja, bet ir tampa daugialypis, apimantis daugelį skirtingų temų. Iš jų šiame darbe išsamiau pristatomos dvi: **sąžiningumas tarp kartų** ir ateities įžvalgų taikymas ES **pasirengimo grėsmėms** klausimais.*

Naujoji EK yra dar tik darbų pradžioje, todėl visiškai išbaigta apibrėžti visas sritis, kuriose Bendrijoje yra ar bus naudojamos ateities įžvalgos, vis dar sudėtinga, tačiau Lietuvai svarbu neatsilikti ir siekti pasiruošti ateityje galinčioms iškilti krizinėms situacijoms. Į jas daugelio ES institucijų ir ekspertų rekomenduojama reaguoti remiantis numatomojo valdymo principais ir ateities įžvalgomis pagrįstomis strategijomis.

Ateities įžvalgos EK iki 2024 m.

Ateities įžvalgų ekosistema ES yra vystoma jau kelis dešimtmečius. 1989 m. EK pirmininkas Jacquesas Delorsas įkūrė Perspektyvinių tyrimų skyrių (angl. *Forward Studies Unit*), kuris buvo atskaitingas tiesiogiai jam. Skyriaus paskirtis buvo „stebėti ir vertinti Europos integraciją, užmegzti nuolatinį ryšį su įstaigomis, dalyvaujančiomis prognozavimo (*forecasting*) srityje, ir dirbti su

konkrečiomis užduotimis“. Taigi, įvairaus tipo su ateities prognozavimu ar įžvalgomis susiję analitiniai centrai EK veikia nuo 1989 metų.

Jeano-Claude'o Junckerio vadovavimo EK metu, 2014 m. buvo įkurtas Europos Politinės Strategijos Centras (EPSC, *European Political Strategy Centre*), kuris užėmė svarbų vaidmenį skatinant numatomąjį valdymą Briuselyje ir už jo ribų. Tos pačios kadencijos metu generalinis EK sekretoriatas įsteigė savo ateities įžvalgų skyrių, kuris koordinavo pastangas visuose generaliniuose direktoratuose sutelkti ateities įžvalgų vystymo galimybes.

2019–2024 m. Ursulos von der Leyen vadovaujamoje EK vicepirmininkui M. Šefčovičiui buvo patikėtas ir ateities įžvalgų portfelis, taip parodant, kad ankstesnių kadencijų metu išvystytos ateities įžvalgų iniciatyvos tapo pakankamai reikšmingos ES ateities ekosistemos formavimuisi. Tarp M. Šefčovičiaus atsakomybių buvo išskirta: „vadovavimas tarpinstituciniams santykiams, geresnis viešosios politikos formavimas ir strateginės ateities įžvalgos“ bei iškeltas lūkestis „rengti metinę ateities įžvalgų ataskaitą, kad būtų galima geriau nustatyti prioritetus, o politikos formavimo metu būtų imamasi į ateitį orientuotų veiksmų“¹.

Ateities įžvalgų srityje atsakingu asmeniu paskyrus EK vicepirmininką, numatomasis valdymas ES įgavo tvirtesnę statusą. Viceprezidentui padėjo naujai sukurtas visos Komisijos prognozavimo korespondentų, priskirtų įvairiems generaliniams direktoratomis ir Jungtiniam tyrimų centrui (*Joint Research Centre*, JRC), tinklas, kuris rengė ir rengia metinę ateities įžvalgų ataskaitą ir ateities įžvalgų naujienlaiškius. Kadencijos metu taip pat buvo sukurtas „Ateities ministrų“ tinklas, kuriuo buvo skatinamas ateities įžvalgų diegimas valstybių narių lygmeniu. Be JRC ateities įžvalgos yra naudojamos Tyrimų ir inovacijų generaliniame direktorate bei kitose ES institucijose.

Europos Vadovų Taryba 2020 m. įsteigė Analizės ir tyrimų skyrių, tuo tarpu Europos Parlamento tyrimų tarnyboje veikia Strateginio prognozavimo ir pajėgumų skyrius. Be to, Europos Parlamente (EP) veikia nedidelė mokslinių ateities įžvalgų (*scientific foresight*) grupė, kuri padeda Mokslo ir technologijų galimybių vertinimo (STOA, *Science and Technology Options Assessment*) grupei.

ES prognozavimo kultūrą stengiamasi kurti pasitelkiant ESPAS (*European Strategy and Policy Analysis System*) tinklą. Ši iniciatyva buvo pradėta 2011 m., ir tai yra tarpinstitucinis projektas, susijęs su prognozavimu ir pasaulinėmis tendencijomis. Tai taip pat neformali platforma, kurioje informacija ateities įžvalgų srityje gali keistis ES institucijų aukščiausio lygio atstovai. ESPAS tinklui priklauso EK, EP, Europos Vadovų Taryba, Europos išorės veiksmų tarnyba, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, Regionų komitetas, Europos investicijų bankas, Europos Audito Rūmai ir Europos Sąjungos saugumo studijų institutas.

Tarp skirtingų ES institucijų egzistuoja numatomojo valdymo ir ilgalaikio mąstymo ekosistema. Pastebima, kad per pastaruosius kelerius metus, atsižvelgiant į Sąjungai iškilusių krizių skaičių ir intensyvumą, kartu išaugo ateities prognozavimo poreikis ir buvo imtasi naujų iniciatyvų².

Be įvairių institucijų sąveikos ir ateities ekosistemos sukūrimo, ESPAS tapo Europos ir pasaulio ateities įžvalgų mainų centru, rengiančiu kasmetines konferencijas ir „Pasaulinę tendencijų ataskaitą“, kuri yra kuriama pagal JAV nacionalinės žvalgybos tarybos „Pasaulinių tendencijų“ leidinį, kurį nuo 1997 m. leidžia JAV administracija.

Ateities įžvalgos EK po 2024 m.

Antrojoje U. von der Leyen Komisijos kadencijoje ateities įžvalgų portfelis buvo pašalintas iš vicepirmininkų rato ir priskirtas komisarui, kuris yra atsakingas už sąžiningumo tarp kartų

¹ European Commission. Maroš Šefčovič: https://commissioners.ec.europa.eu/maros-sefcovic_en

² Ricardo Borges de Castro. *Lessons for the European Union from the Permacrisis: Taking Anticipatory Governance to the Next Level*, 2024: https://www.coleurope.eu/sites/default/files/research-paper/EDP%207_2024_%20BORGES%20DE%20CASTRO.pdf

(*Intergenerational fairness*) užtikrinimą, o taip pat jaunimą, kultūrą ir sportą. Verta pastebėti, kad tarp visų išvardintų komisijos narių, šis eurokomisaro portfelis yra paskutinis³.

Skiriamajame laiške EK pirmininkė rašė, kad suteikia mandatą „tęsti strategines ateities išvalgas, kad būtų nustatytos tendencijos ir mokslinių tyrimų bei technologijų raida, kuri darys įtaką mūsų ekonomikai ir visuomenei bei turės įtakos ateities kartoms. Jūs padėsite toliau stiprinti numatymo ir įrodymais informuotos (*evidence-informed*) politikos formavimo kultūrą ir užtikrinsite, kad mūsų darbas būtų orientuotas į ateitį.“⁴

Taigi, nors ateities išvalgų portfelis nėra tiesiogiai išskirtas pareigų srityje, šia tema ir toliau yra rūpinamasi. Be to, galima teigti, kad ateities išvalgų portfelis yra išskaidytas plačiau ir ateities tyrimų metodiką savo darbe pasitelkti EK pirmininkė ragina ne vieną komisarą. Bendrai dėmesį galima atkreipti į kelis ateities tyrimų ir numatomojo valdymo kontekste svarbesnius eurokomisarų portfelius:

- eurokomisaras Glennas Micallefas yra atsakingas už sąžiningumą tarp kartų, jaunimą, kultūrą ir sportą. Portfelis yra ganėtinai platus, tačiau su juo eurokomisaras turi ir užduotį tęsti darbą, susijusį su strateginiu prognozavimu, siekiant nustatyti tendencijas, mokslinius tyrimus ir technologijų plėtros galimybes, kurios turės įtakos ateities kartoms⁵;
- vykdomosios EK pirmininkės pavaduotojos Roxanos Mîntzatu portfelyje yra užfiksuota užduotis įtvirtinti naują pasirengimo (*preparedness*) kultūrą, kuri padėtų žmonėms prisitaikyti prie pokyčių ir rizikos⁶;
- eurokomisarė Hadja Lahbib yra taip pat atsakinga už pasirengimą ir krizių suvaldymą; ji siekia užtikrinti tvirtesnę ir aktyvesnę požiūrį į Europos krizių valdymą ir civilinę parengtį tiek Bendrijos viduje, tiek pasaulyje⁷;
- eurokomisarė Ekaretina Zaharieva⁸ yra atsakinga, kad tyrimai, mokslas ir inovacijos taptų ES ekonomikos pagrindu;
- vykdomoji EK pirmininkės pavaduotoja Henna Virkkunen yra atsakinga už technologinį suverenitetą, saugumą ir demokratiją⁹ – šis portfelis susijęs su konkurencingumu, atsparumo ir įtraukios skaitmeninės ateities kūrimu ES, siekiant išlaikyti arba užimti pirmaujančias pozicijas strateginių skaitmeninių technologijų srityje.

Kol kas viešai prieinamos informacijos apie praeitos kadencijos darbų tęstinumą nėra daug, tačiau galima pastebėti, kad ES ateities ministrų tinklo formatas išlieka ir yra paskelbta šiuo metu aktuali ateities ministrų tinklo sudėtis¹⁰. Pagal tinklo veiklą, ateities ministrai ir toliau ketina susitikti kartą per metus, o metų eigoje jų komandos derintų pasirengiamuosius susitikimo darbus.

Šiuo metu taip pat vis dar rengiama 2025 m. strateginių ateities išvalgų ataskaita (*2025 Strategic Foresight Report*), kuri bus nukreipta į atsparumo (*resilience*) klausimą. Ataskaitoje bus siekiama stiprinti visų ES politikos kryptį, kuriomis prisidedama prie ilgalaikio atsparumo

³ European Commission. *Commissioners-designate (2024-2029)*:

https://commission.europa.eu/about/commission-2024-2029/commissioners-designate-2024-2029_en

⁴ European Commission. *Mission letter to Glenn Micallef*:

https://commission.europa.eu/document/c8b8682b-ca47-461b-bc95-c98195919eb0_en

⁵ European Commission. *Glenn Micallef*: https://commission.europa.eu/about/organisation/college-commissioners/glenn-micallef_en

⁶ European Commission. *Roxana Mînzatu*: https://commission.europa.eu/about/organisation/college-commissioners/roxana-minzatu_en

⁷ European Commission. *Hadja Lahbib*: https://commission.europa.eu/about/organisation/college-commissioners/hadja-lahbib_en

⁸ European Commission. *Ekaterina Zaharieva*:

https://commission.europa.eu/about/organisation/college-commissioners/ekaterina-zaharieva_en

⁹ European Commission: *Henna Virkkunen*: https://commission.europa.eu/about/organisation/college-commissioners/henna-virkkunen_en?prefLang=lt

¹⁰ European Commission. *Ministers for the future*:

https://commission.europa.eu/document/download/69fea923-a600-4194-824d-965f04519986_de?filename=ministers_future_2025.pdf

stiprinimo, nuoseklumą ir sinergiją bei sukurti išsamią ilgalaikio atsparumo sistemą, apimančią visus ES politikos prioritetus. Iki šių metų kovo 19 d. ES piliečiai galėjo teikti grįžtamąjį ryšį šia tema.

Taip pat svarbu pažymėti stabilų ankstesniųjų EK kadencijų metu sukurtų ateities išvalgų praktikų tęstinumą 2024–2029 m. kadencijoje. Tokia yra, pavyzdžiui, visa ESPAS sistema ir jos kuriojamos iniciatyvos: JRC politikos laboratorijos vykdomas ESPAS Horizonte skanavimo projektas¹¹, kasmetinė ESPAS ateities išvalgų konferencija („Europos ateities išvalgų dienos“¹²), numatoma 2025 m. lapkritį, ir kitos tęstinės analitinės šios srities veiklos.

Be tęstinių projektų, ateities išvalgas savo darbe pasitelkiančios ES tarnybos pradeda vykdyti ir naujus projektus, kurie bus pristatyti kituose šio darbo skyreliuose.

Politiniai EK prioritetai

Kalbant apie ateities išvalgas ir numatomąjį valdymą, verta atkreipti dėmesį į buvusių ir esamus politinius EK prioritetus. 2019–2024 m. EK buvo išskėlusi 6 prioritetus¹³:

- Europos žaliasis kursas;
- prie skaitmeninio amžiaus prisitaikiusi Europa;
- žmonėms tarnaujanti ekonomika;
- pasaulyje stipresnė Europa;
- Europos gyvensenos propagavimas;
- naujas postūmis Europos demokratijai.

Tuo tarpu 2024–2029 m. EK prioritetai yra šie¹⁴:

- naujas tvarus Europos klestėjimo ir konkurencingumo planas;
- nauja Europos gynybos ir saugumo era;
- žmonių rėmimas, mūsų visuomenės ir socialinio modelio stiprinimas;
- mūsų gyvenimo kokybės išlaikymas; apsirūpinimo maistu saugumas, vanduo ir gamta,
- mūsų demokratijos saugojimas, mūsų vertybių puoselėjimas;
- globali Europa; savo galios ir partnerystės galimybių panaudojimas;
- rezultatų siekimas kartu ir mūsų Sąjungos parengimas ateičiai.

Žvelgiant tik į prioritetų sąrašus, kaip tik galima daryti pirminę išvadą, kad ateities tema EK darbotvarkėje svarba ne menksta, o įgauna vis didesnę vaidmenį. Žinoma, ir 2019–2024 m. kelti prioritetai, ir su jais susiję probleminiai klausimai gali ir buvo sprendžiami remiantis numatomojo valdymo principais ir ateities išvalgomis, tačiau atsparumo kūrimas, žiūrėjimas į ateitį ir pasirengimas galinčioms kilti situacijoms gali būti siejamas ir bene su kiekvienu 2024–2029 m. kadencijos prioritetu – nuo Bendrijos konkurencingumo ateities kylančių prekybos karų kontekste iki besikeičiančios Europos saugumo paradigmos konvencinio karo Ukrainoje kontekste. Labiausiai su tuo siejasi prioritetas „mūsų Sąjungos parengimas ateičiai“.

Pasirengimo ateičiai prioritetas susijęs su ilgalaikio, į prioritetus orientuoto, leidiančio geriau išnaudoti finansinius pajėgumus, biudžeto priėmimu. Kita šio prioriteto dalis – plataus užmojo Europos reformų darbotvarkė, kuria siekiama užtikrinti ES veikimą artėjant naujiems plėtros etapams. Ruošiantis tam ketinama toliau įgyvendinti Konferencijos dėl Europos ateities išvadas, keisti ES sutartis, peržiūrėti tokius klausimus ir sektorius kaip teisės viršenybė, bendroji rinka, apsirūpinimo maistu saugumas, gynyba ir saugumas, klimatas, energetika ir migracija. Galiausiai, apsvarsčius naujus formatus ir sprendimų priėmimo procesus, tinkančius ir išsiplėtusiai Sąjungai, ketinama pateikti pasiūlymų, kaip didinti Europos gebėjimą veikti ateityje.

¹¹ European Commission, EU Science Hub. *Horizon Scanning: Spotting change for future-oriented policymaking*: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news-and-updates/horizon-scanning-spotting-change-future-oriented-policymaking-2024-12-04_en

¹² ESPAS. 2025 ESPAS Annual Conference: <https://www.espas.eu/conference2025.html>

¹³ Europos Komisija. *Europos Komisijos prioritetai, 6 Commission priorities for 2019-24*: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024_lt

¹⁴ Europos Komisija. *Komisijos prioritetai*: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029_lt

Šie prioritetai glaudžiai siejasi ir su dviejų minėtų eurokomisarių – pirmininkės pavaduotojos R. Minzatu ir komisarės H. Lahbib portfeliais. Politikės yra atsakingos už Bendrijos pasirengimą ateities iššūkiams, krizių suvaldymą.

Strateginis požiūris į ateitį atsispindi ir EK planuose 2025 m. bei šių metų eigoje turinčiuose pasirodyti darbuose. Jau minėtą kintančią Europos saugumo paradigimą turi atliepti Baltoji knyga dėl Europos gynybos ateities¹⁵. Apie Europos ateitį konkurencingumo srityje kalbama Mario Draghi ataskaitoje ir Konkurencingumo kelrodyje¹⁶. Šiame kelrodyje atkreipiamas dėmesys ne vien į ekonomikos augimo užtikrinimą, bet ir ateityje svarbių įgūdžių ugdymą, kas glaudžiai siejasi su ateities raštingumu.

Kaip svarbūs į ateitį orientuoti sprendimai EK 2025 m. veiklos programoje išskiriama Europos migracijos ir prieglobsčio strategija, žemės ūkio ir maisto sektoriaus vizija, vandenynų paktas ir kiti dokumentai¹⁷. Dėmesys ateities dimensijai matomas ir EK komunikate „Kelias į kitą daugiametę finansinę programą“. Komunikate rašoma, kad „būsimajame ES biudžete daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama bendriems uždaviniais, kurių sprendimas Europos lygmeniu duoda didžiausią pridėtinę vertę“. Į planavimo procesus ketinama įvairiais lygiais įtraukti šalių narių atstovus ir diskutuoti apie bendrą ateitį¹⁸.

Sąžiningumo tarp kartų tema EK darbotvarkėje

EK pirmininkė skiriamajame laiške pavedė eurokomisarui G. Micallefui parengti Sąžiningumo tarp kartų strategiją, kad „būtų nustatyta, kaip galime sustiprinti kartų bendravimą ir užtikrinti, kad dabartinių ir būsimų kartų interesai būtų gerbiami formuojant politiką ir priimant teisės aktus“. Tame pačiame dokumente U. von der Leyen įpareigojo eurokomisarą įtvirtinti piliečių dalyvavimą ES politikos formavime ir įdiegti ilgalaikę dalyvaujamąsios demokratijos kultūrą¹⁹.

JRC ir Švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros generalinis direktoratas siekia sukurti Skirtingų kartų sąžiningumo strategiją, kuria siekiama sustiprinti komunikaciją tarp skirtingų kartų ir užtikrinti, kad šiandienos ir ateities piliečiai bus įtraukti į ES sprendimų priėmimą²⁰.

Strategijos rengėjai ketina pasitelkti ateities išvalgų metodus, vystyti dialogą su piliečiais, institucijomis ir pilietine visuomene, siekdami atliepti visų suinteresuotų grupių interesus. Suinteresuoti ES šalių piliečiai jau dabar gali pateikti savo siūlymus EK Piliečių dalyvavimo platformoje²¹.

Planuojama, kad strategija bus parengta iki 2025 m. gruodžio mėnesio. Vasario–balandžio mėnesiais vykdomas aprėpties nustatymo etapas, keliami klausimai, kaip yra suprantamas sąžiningumas tarp kartų ir kokios iniciatyvos jau yra įgyvendintos.

Nagrinėjant šią temą Lietuvos kontekste, galima priminti apie Seimo kanceliarijos Tyrimų skyriaus jau rašytus darbus apie ateities kartų gerovės klausimą. Atliktuose darbuose jau buvo pastebėta, kad pasauliniu mastu šios temos nagrinėjimas nėra naujiena. Jungtinės Tautos 2024 m. rudenį priėmė Deklaraciją dėl ateities kartų (*Declaration for Future Generations*), kuria siekiama

¹⁵ European Parliament. *White paper on the future of European defence*:

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2025-0034_EN.pdf

¹⁶ European Commission. *A Competitiveness Compass for the EU*:

https://commission.europa.eu/document/download/10017eb1-4722-4333-add2-e0ed18105a34_en

¹⁷ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, tarybai, Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. 2025 m. Komisijos darbo programa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52025DC0045&qid=1741081773120>

¹⁸ European Commission. *The road to the next multiannual financial framework*:

https://commission.europa.eu/document/download/6d47acb4-9206-4d0f-8f9b-3b10cad7b1ed_en?filename=Communication%20on%20the%20road%20to%20the%20next%20MFF_en.pdf

¹⁹ EU Policy Lab. *Paving the way for an EU Intergenerational Fairness Strategy*:

https://policy-lab.ec.europa.eu/news/paving-way-eu-intergenerational-fairness-strategy-2025-02-25_en

²⁰ European Commission. EU Policy Lab. *Paving the way for an EU Intergenerational Fairness Strategy*:

https://policy-lab.ec.europa.eu/news/paving-way-eu-intergenerational-fairness-strategy-2025-02-25_en

²¹ Europos Komisija. Piliečių dalyvavimo platforma. *Kartų tarpusavio teisingumas*:

<https://citizens.ec.europa.eu/participation/processes/intergenerational-fairness/f/134/proposals>

užtikrinti ateities kartų interesus, nustatyti pagrindines globalias rizikas, jų valdymą ir stebėseną bei užtikrinti ilgalaikį darnų vystymąsi. Deklaracija tokiu pačiu pavadinimu UNESCO organizacijoje buvo priimta 1997 m. Dokumentu dabarties kartų reikalaujama išsaugoti žmonijos kultūrų įvairovę, apibrėžti ir apsaugoti materialų bei nematerialų kultūros paveldą ir perduoti jį ateities kartoms. Tuo tarpu Velse ir Vengrijoje egzistuoja ateities kartų komisaro/ombudsmeno pareigybė, kuri gali telkti suinteresuotąsias šalis bendroms konsultacijoms su ateities kartomis susijusiais klausimais, stebėti su ateitimi susijusių įstatymų įgyvendinimą, teikti konsultacijas, mokymus ir metodinę pagalbą viešosioms įstaigoms ir viešųjų paslaugų valdyboms, kad jos galėtų siekti ateities kartų gerovės tikslų.

2025 m. gegužės ir birželio mėnesiais bus kuriama strategijos vizija, siekiant atsakyti į klausimus, kokia turi būti ši strategija ir kam ji turi būti skirta. Nuo liepos iki rugsėjo strategijos kūrimo eigoje ketinama atsakyti į klausimus, kokios bus pagrindinės su strategijos įgyvendinimu susijusios funkcijos, vertybės, pagrindiniai poreikiai ir reikalavimai. Galiausiai, nuo spalio iki gruodžio ketinama į strategijos kūrimą įtraukti visas suinteresuotas šalis, pasitikrinti strategijos teksto aktualumą ir išsikeltus tikslus.

Ateities įžvalgų taikymas ES pasirengimo grėsmėms klausimais

Nuo 2020 m. ES itin ryškėjanti pasirengimo (*preparedness*) tema kyla iš COVID-19 pandemijos patirties ir sveikatos sistemos poreikio palaikyti prevencinius veiksmus, sisteminių institucijų pasirengimą ir suplanuoti reagavimo scenarijus didelės apimties sveikatos iššūkių situacijose²².

Reaguojant į Rusijos karinę agresiją Ukrainoje ir su tuo susijusias fizines bei kito pobūdžio grėsmes Europai, ES pasirengimo tema išplečiama iki įvairių saugumo iššūkių, neapsiribojant tik sveikatos apsaugos sistema. Pasirengimo tema apima ES iniciatyvas, strategijas ir politikos sritis, apimančias ir siejančias įvairius sektorius: civilinę saugą, gynybos pramonę, hibridines grėsmes, dezinformaciją, kosmoso programą, karinį mobilumą, jūrų laivybos saugumą, sveikatos ir maisto saugumą, ekonominį saugumą ir kita. Bendrąja prasme pasirengimo stiprinimo tema apima šių sričių institucijų suderintą gebėjimą reaguoti į grėsmes, atsparumo, lankstumo, gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių (adaptyvumo) stiprinimą.

2024 m. JRC parengta studija „Pasirengimo ir parengties stiprinimas: ES pasirengimo strategijos link“ (*Enhancing the Preparedness and Readiness: Towards an EU Preparedness Strategy*)²³. Joje analizuojamas pasirengimas potencialiems saugumo iššūkiams ES susiduriant su sudėtingomis tarpvalstybinėmis karinės agresijos, sveikatos ir aplinkosaugos grėsmėmis. Išsamiai apžvelgiamos trys strateginio pasirengimo dimensijos: mobilizacija, pajėgų struktūra ir atsparumas.

JRC tyrime siūloma remtis JAV Gynybos departamento sukurta strateginio pasirengimo sistema, kuri apima sistemos palaikymą, modernizavimą, sąjungininkų ir partnerių telkimą, verslo sistemas, žmogiškąjį kapitalą, geopolitinę padėtį, pajėgų struktūrą, atsparumą, operacinę parengtį ir mobilizaciją. Dokumente daroma išvada, kad Europos pasirengimas ir parengtis šiais aspektais neatitinka aktualios grėsmių situacijos ir yra nepakankami. Pabrėžiama, kad norint veiksmingai šalinti ES pasirengimo spragas, reikia keisti ekonominės veiklos, civilinių ir karinių santykių bei strateginių sprendimų priėmimo kultūrą.

Studijoje „Pasirengimo ir parengties stiprinimas: ES pasirengimo strategijos link“, siekiant įvertinti galimų sisteminių sukrėtimų poveikį mobilizacinei parengčiai, pajėgų lankstumui ir ilgalaikiam atsparumui dabar ir ateityje, pristatomi testavimo nepalankiausiomis sąlygomis scenarijai. Jie suderinti su dviem NATO ateities įžvalgų dokumentais: 2023 m. Sąjungininkų pajėgų

²² European Commission. *Preparedness and response planning*: https://health.ec.europa.eu/health-security-and-infectious-diseases/preparedness-and-response-planning_en

²³ d'Artis Kancs. *Enhancing the Preparedness and Readiness: Towards an EU Preparedness Strategy*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2024: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC116402>

transformacijos Strateginių ateities įžvalgų analize (*Allied Command Transformation Strategic Foresight Analysis*)²⁴ ir 2024 m. Ateities veiklos sąlygų studija (*Future Operating Environment*).

Kadangi ši JRC studija parengta remiantis tam tikrais ateities įžvalgų metodikos principais ir NATO ateities įžvalgų studijomis, galima pagrįstai tikėtis, kad netrukus pasirodysianti ES pasirengimo strategija²⁵ taip pat bus glaudžiai susijusi su ateities įžvalgų taikymu ir plėtojimu, ypač saugumo ir gynybos srityse.

Su Europos saugumo, pasirengimo ir ateities įžvalgų klausimais taip pat susijusi 2024 m. spalio mėn. ataskaita „Saugesni kartu – Europos civilinės ir karinės parengties ir pasirengimo stiprinimas“ (*Safer Together. Strengthening Europe's Civilian and Military Preparedness and Readiness*)²⁶. Ją EK pirmininkės prašymu parengė Sauli Niinistö – buvęs Suomijos Respublikos prezidentas (2012–2024 m.), EK pirmininkės specialusis patarėjas. Ataskaitos tikslas – įvertinti iššūkius, su kuriais ES ir jos valstybės narės susiduria nestabilioje geopolitinėje aplinkoje, ir pateikti rekomendacijas, kaip sustiprinti ES pasirengimą ir civilinę bei kovinę parengtį.

Dokumente ir jį apibendrinančiose rekomendacijose skiriamas didelis dėmesys ateities įžvalgų ir numatomojo valdymo vaidmeniui stiprinant ES gynybinį pasirengimą. S. Niinistö ataskaitoje rekomenduojama stiprinti ES rizikų identifikavimo ir analizės pajėgumus gerinant ateities įžvalgų ir ankstyvojo perspėjimo sistemas.

Komentariai apie ES ateities įžvalgų tinklą

Nors atsparumo, numatomojo valdymo ir ateities įžvalgų temos ES tampa vis ryškesnėmis, o metodikas taiko vis platesnis ekspertų ratas, galima rasti ir kritiškų komentarų, nukreiptų į ateities įžvalgų vystymą Bendrijoje.

Europos kolegijos (Briugė, Belgija) analitikas Ricardo Borgesas De Castro pastebi, kad susiklosčius dabartinei tvarkai ateities įžvalgų ekosistema ES gali būti biurokratizuota, o tai susilpnintų strateginių jų pobūdį (kurio, jo teigimu, ir taip tam tikru mastu trūko). Todėl kyla rizika, kad ateities įžvalgos taps tik dar viena konsultacine ES tarnybų funkcija, kas sustiprintų ateities įžvalgų marginalizavimo ES valdymo procesuose galimybę²⁷.

Analitikų darbuose atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad buvo ne vienas bandymas sukurti strateginių ateities įžvalgų ir numatomojo valdymo sistemą ES, tačiau tokios krizės kaip COVID-19 pandemija, 2022 m. Rusijos invazija į Ukrainą ir 2023 m. spalio 7 d. Hamas teroristinis išpuolis prieš Izraelį ir po jo kilęs karas, rodo, kad ES šių įvykių nenumatė arba buvo jiems nepasiruošusi. R. Borgesas De Castro atkreipia dėmesį į tai, kad ateities įžvalgų veiklos ES gali būti pernelyg fragmentuotos, neturinčios tęstinumo, nesusijusios su sprendimų priėmėjais, pernelyg biurokratizuotos ir konservatyvios – analitikas perspėja, kad ateities įžvalgas plėtojančios ES institucijos ne visad geba ir drįsta galvoti apie neįsivaizduojamus dalykus²⁸.

Žinoma, tokius komentarus taip pat reikėtų vertinti su atsarga. Dalis valstybių supranta numatomojo valdymo poreikį gyvenant daugialypių krizių akivaizdoje ir vysto savo ateities įžvalgų pajėgumus, o jų veiksmingumą bus galima įvertinti tik ateityje kilsiančių krizių akivaizdoje.

²⁴ NATO. *Allied Command Transformation's 2023 Strategic Foresight Analysis*: https://www.act.nato.int/wp-content/uploads/2024/05/SFA2023_rev2.pdf

²⁵ Hans Wallmark; Gunvor Kronman. *The EU requires a preparedness strategy*, 2024: <https://encompass-europe.com/comment/the-eu-requires-a-preparedness-strategy>

²⁶ Sauli Niinistö. *Safer Together. Strengthening Europe's Civilian and Military Preparedness and Readiness*, 2024: https://commission.europa.eu/document/download/5bb2881f-9e29-42f2-8b77-8739b19d047c_en?filename=2024_Niinisto-report_Book_VF.pdf

²⁷ Ricardo Borges de Castro. *Lessons for the European Union from the Permacrisis: Taking Anticipatory Governance to the Next Level*, 2024: https://www.coleurope.eu/sites/default/files/research-paper/EDP%207_2024_%20BORGES%20DE%20CASTRO.pdf

²⁸ Ten pat.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus

Patarėjas Giedrius Kanapka, tel. (0 5) 209 6874, el. p. giedrius.kanapka@lrs.lt

Patarėja dr. Veronika Urbonaitė-Barkauskienė, tel. (0 5) 209 6180, el. p. veronika.urbonaite@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą. Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.
© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2025